

TEŠKOĆE SOCIOLOGIJSKO- -RELIGIJSKOG PRISTUPA NEW AGEU

Iris Tićac

Rijeka

UDK 316:2

130.2

Stručni rad

Primljeno: 15. 9. 1993.

Pojava *new agea* predstavlja izazov za sociologiju religije jer čini nedostatnim one teorije koje su operirale tezom o sekularizaciji kao i one koje su operirale teoremima o modernizaciji. One se pokazuju nemoćnim (teorija sekularizacije) ili nedostatnim (teorija modernizacije) da pruže relevantnu ocjenu *new age*-pokreta. Prva, jer jednostavno odbacuje *new age* kao modni trend, a druga, jer se temelji na dvojbenim teoremima o duhu moderniteta. U ozračju Weberova koncepta karizme *new age*-misao sebe razumijeva kao "izmjenu iznutra", "novu paradigmu". Ali sadržaj *new age*-misli može se prije razumjeti kao nastavak starog u novom ruhu. Bitna obilježja *new age*-misli: vjera u kozmičku svijest, transformacija "Ja", holistički svjetonazor, vjera u evoluciju i "Novog čovjeka" izraz su raspoloženja spram duha moderniteta i nàdaju se kao izlaz iz krize i pokušaj da se raspršene ideje postmoderne povežu u jednu cjelinu.

Relevantna sociologijska ocjena *new age*-pokreta suočava se s nizom problema. Jedan od njih izvire iz same naravi *new agea*. Naime, ovaj fenomen nàdaje se kao pokušaj uobličavanja u jedan svjetonazor svih raspoloženja izraslih na razvalinama istrošene moderne, posljedice koje nastavljaju živjeti i ispreplitati se s novim idejama, težnjama i čuvstvima izraslim iz specifičnog mentaliteta postmoderne. *New age*-nada izraz je nastojanja za osmišljenom sintezom između sasvim novog i posve starog, između strogosti znanstvenog mišljenja i slobodne igre intuicije, između razuma i duha, materijalnog napretka i spiritualnog razvoja. Sama ta napetost između novog i starog čini svu draž, ali i problematičnost *new age*-pokreta.

Neuhvatljiva, neodređena i difuzna narav *new age*-pokreta razlogom je nepostojanja ozbiljnijih socioloških istraživanja, posebice onih empirijskog tipa. Pojava *new agea* učinila je upitnim sociologijske pristupe koji su operirali tezom

o sekularizaciji kao dominantnom procesu. Jer upravo u situaciji kada se svjetovno doživljavalo kao sudbina, javila se potreba za "novom duhovnošću" i ona se ubrzo pojavila u obliku *new agea*. *New age*-religija učinila je deplasiranima sve one pristupe koji su operirali hipotezom o novoj religiji kao pribježištu za deprivilegirane, marginalne pojedince i društvene slojeve. Naime, grupe iz kojih se regrutiraju sljedbenici *new agea* čine većinom imućni, obrazovani i uspješni mladi ljudi – *yuppies*, znanstvenici, liječnici, umjetnici a pridružuju im se i mnogi sljedbenici alternativne scene iz 70-ih godina. *New age* je mreža koja okuplja pojedince i grupe koje se ne moraju točno legitimirati. Njihovo zajedništvo slijedi iz toga što čitaju iste knjige: Caprine "Vrijeme preokreta" i "Tao fizike", Russellovu "Buđenje planeta", "Tihu urotu" Fergusonove te knjige Stanislava Grofa. Poteškoće za socio-religijski pristup *new age*-sindromu predstavlja i sama terminologija. Za označavanje ovog fenomena uporabljaju se različiti termini: nova religija, novi religijski pokreti, novi duhovni pokreti, nova religioznost.

Ukoliko se govori o novoj religiji, postavlja se pitanje da li je s pojavom *new agea* uistinu na djelu i nova religija, jer novi pokreti ne moraju nužno značiti i novu religiju. Razmjerno je jednostavno ukazati na obilježja koja razlikuju *new age*-filozofiju od učenja Crkve. Mark Albrecht i Hermann Schulz-Berndt imenovali su pet obilježja po kojima se filozofija "novog doba" razlikuje od vjerskog učenja Crkve.

1. Bog se pomišlja kao impersonalna sila.
2. Ljudi se pomišljaju kao dijelovi božanskog.
3. Svijet vrijedi samo kao iluzija.
4. Oslobođenje se poima kao doživljaj božanskog prosvjetljenja putem različitih rituala i tehnika.
5. Zlo je identično sa stanjem Ne-prosvjetljenog bitka.

No to još ne objašnjava bitnu narav *new age*-religije i njezinu novost. Na djelu je bitno sinkretička i eklektička religija u kojoj prevladava zapadnjačka recepcija dalekoistočnjačkih tradicija i revizija tradicionalnih religija. Stoga se ne bi moglo govoriti o uistinu novoj religiji, već samo o novom načinu spajanja elemenata i sastavnih dijelova učenja koja pripadaju religijskim strujama najraznovrsnije tradicije i podrijetla. Čitaju li se knjige i časopisi *new agea*, izjave *new age*-vjernika, može se primijetiti da je na djelu jedna interreligijska terminologija, što dodatno otežava socio-religijski pristup *new ageu*. *New age*-vjernik radije govori o "vrhunskom iskustvu" nego o "susretu s Bogom", ne o spasenju nego o prosvjetljenju, ne o religijskoj svijesti, nego o kozmičkoj svijesti, ne o vjeri nego o znanju, ne o grijehu nego o neznanju, ne o Kristu nego o Avataru. Sve upućuje na zaključak da se dogodila promjena u sadržaju religijskog doživljaja. Sljedbenik *new agea* sveto "manje osjeća sa stajališta istine ili poruke, a više s vidika osobnog iskustva ili duševnog doživljaja". On traži i otkriva sveto u sebi. Za njega samo subjektivno iskustvo ima značenje religije. Stoga mu nisu potrebni nikakvi posrednici.

Izrazita antiinstitucionalna narav *new agea* odgovara individualizmu postmoderne. Traganje za svetim postupno gubi oznake religioznoga, a sve više postaje

traganje za neograničenim moćima svijesti, za beskonačnim proširenjem svoga jastva. "Mi povlačimo granice svoje ličnosti uvijek isuviše usko", kaže Hermann Hesse, omiljeni pisac *new agea*. *New age*-vjernik sanja stari san čovjeka – kako razviti potencijale do neslučenih razmjera i u konačnici – kako postati Bog.

Teolozi koji polaze od fenomenologijskog opisa religije kao doživljaja "Radikalno Drugog" upozoravaju da u *new ageu* takav odnos izostaje, to je "odnos sebe prema sebi" pa se religija svodi zapravo na antropologiju. No takvi prigovori ne rasvjetljavaju uzroke strasnog i iskrenog življenja ove individualističke i narcističke religioznosti *new age*-vjernika. Nova religijska svijest označuje zapravo izmijenjenu svijest kao pretpostavku Novoga doba. *New age*-sljedbenici ne vjeruju u ostvarenje "Kraljevstva Božjeg" putem socijalnih reformi i revolucija, ali ni putem moralne obnove, na što pozivaju Crkve koje na pluralizam postmoderne reagiraju zahtjevom za rigidnošću, već jedino putem spiritualne revolucije. *New age* najavljuje zaokret k Zlatnom dobu koje će biti doba Svjetlosti u dvojakom smislu riječi, materijalnom i spiritualnom. *New age*-glasnogovornici najavljuju univerzalnu religiju u obliku jedinstvene svijesti. "Kristova svijest" je svijest "Avatara". On je tu kako bi slavili "vjenčanje Neba i Zemlje", znanosti i nadznanosti, psihologije i tehnologije (Sathya Sai, Baba, 1992:7). Središnje teme *new age*-svjetonazora i bitne značajke *new age*-religioznosti nedvojbeno ukazuju na svoje ezoterijsko-okultno podrijetlo i gnostičku narav.

U prvoj fazi *new age*-oblicima dominiraju ezoterizam, okultne prakse, teozofija te se *new age*-pokret može označiti kao "duhovni pokret". U novije vrijeme, međutim, *new age* se otvara i prema "neduhovnim pokretima" kao što su ekološki, feministički i mirotvorni. "Današnji je čovjek postao na religiozan način opsjednut ponudama ekologije. U listopadu 1982. godine sastali su se mladi Židovi i kršćani kako bi razmišljali o sadržaju vjere u kontekstu današnje ekološke krize. Temeljem proučavanja biblijskih tekstova došli su na ideju da usklade ideje ekološkog pokreta sa tradicionalnim biblijskim učenjem. Zakon Deset zapovijedi inspirirao ih je na sintezu "starog" i "novog" u obliku 10 ekoloških zapovijedi. Time je, zapaža Jukić, "novo doba" ušlo u "svoj završni pokušaj sinkretičkog i eklektičkog stvaranja ideologije što savršeno odgovara stanju trećeg – nihilističkog – razdoblja postmoderne" (Jukić, 1991:251).

Traganje za svetim lako se pretvorilo u pravu potragu za svetim, ovisno o osobnom iskustvu i trenutačnom raspoloženju.

Revnosnim imućnim građanima nude se "inicijacijska putovanja" za "osobnu transformaciju", kazete s *new age*-glazbom za opuštanje i meditaciju, aparati za stimuliranje širenja svijesti.

Rastakanje identiteta suvremenog čovjeka vidljivo je u njegovoj sklonosti k izjednačavanju svih religija, ideologija i vjerovanja kojima kratkotrajno pripada i brzo ih mijenja poput potrošačkog artikla. Ova nihilistička religioznost odgovara nihilizmu postmoderne.

Unatoč navedenim teškoćama s kojima se suočava sociologija religije u nastojanju da znanstveno objasni složeni fenomen *new age*-pokreta, ona je u

moгуćnosti, uz ostale pristupe (filozofijske, psihologijske, teologijske, povijesne) u značajnoj mjeri pridonijeti rasvjetljavanju ove nove pojave. "To joj polazi za rukom kada utvrdi odnose između nekih elemenata toga (religijskog) doživljaja i okvira društva. Njen mnogo značajniji zadatak je da dopre do niti koje povezuju višestruko religijski fenomen u, načelno, svim dimenzijama sa svjetovnim uvjetima njegova nastanka i postojanja" (Ćimić, 1991:5). Primarni zadatak sociologa sastoji se u otkrivanju društvenih motiva koji su potaknuli pojavu *new agea*. Budući da je postmoderna onaj sociokulturni referentni okvir unutar kojega se javlja *new age*-pokret, zadatak je sociologa utvrditi bitna obilježja epohe postmoderne i izdvojiti društvene uvjete koji su potaknuli pojavu *new age*-pokreta. Sociologijski pristup treba omogućiti uvid u interakcijski odnos između postmodernog društva i *new age*-pokreta. To zahtijeva s jedne strane da se odrede sastavnice i ishodišta *new age*-pokreta te njihova ovisnost o društvenim motivima, s druge strane. To, nadalje, zahtijeva odgovor na pitanje: koje društvene grupe sačinjavaju osnovu iz koje se "regrutiraju" sljedbenici, koje značenje je za njihov praktični život ima preuzimanje *new age*-svjetonazora, kojem elementu pridaju najveću važnost i kojim intenzitetom pristaju uz *new age*? Budući da *new age* obuhvaća grupe i religijske struje raznolike sociokulturne provenijencije, potrebno je utvrditi koje struje dominiraju i u čemu je njihova privlačnost.

Sociologijski uvid u složeni fenomen *new agea* ukazuje na dominaciju izvaneuropske religije u najrazvijenijim postmodernim društvima, posebice u SAD-u, Njemačkoj, Francuskoj, Švicarskoj. Osnovu iz kojih se regrutira većina *new age*-sljedbenika čine većinom mladi ljudi (od 18 do 35 godina), obrazovani i imućni, iz urbaniziranih sredina.

Najrasprostranjeniji i ujedno zapadnom društvu najprilagođeniji jest pokret Transcendentalne meditacije. On okuplja oko milijun članova, od kojih su najbrojniji znanstvenici i poslovni ljudi. Osim Transcendentalne meditacije među najmasovnijim ističu se pokret zenbudizma i pokret pristalica yoge, čiju osnovu čine umjetnici (glazbenici i slikari), znanstvenici i psihoterapeuti.

Pojava *new agea* predstavlja izazov za sociologiju religije. Naime, sociologijske teorije koje su operirale tezom o sekularizaciji, kao i teoremima o modernizaciji, pokazale su se neprikladnim okvirom za istraživanje *new agea*. Sociologija religije prisiljena je promijeniti pristup i ispitati metode, a to pretpostavlja hermeneutiku koja će se znati kritički postaviti spram pokušaja ideologizacije.

NEW AGE S ASPEKTA SEKULARIZACIJE

Što je uzrokovalo pojavu novih religijskih pokreta i njihovu gotovo opsjenarsku privlačnost? Na koje upitnosti suvremenog življenja *new age*-pokret daje smislene odgovore? U sociologiji religije dominiraju pristupi koji pojavu novih religijskih pokreta tretiraju u okviru teorije o sekularizaciji. Teorija sekularizacije je, međutim, nedovoljno širok okvir za objašnjenje i razumijevanje novih religijskih struja. Literatura o sekularizaciji je nepregledna i konfliktna, a oko

samog značenja pojma sekularizacije vlada prava "teorijska zbrka". Glassner zastupa tezu o sekularizaciji kao jednom od socijalnih mitova¹, Guizzardi problematizira meta-teorijske pretpostavke i apriorizme u teorijama o sekularizaciji koji omogućuju eklezijalnu uporabu tog termina.² Pojam sekularizacije postaje zavodljiva krilatica značenje koje se globalizira do te mjere da se njome označuje proces koji se smatra dominantnom karakteristikom modernog svijeta. Moderno vrijeme opisuje se kao sekularizirano vrijeme. "Duh moderniteta" pregnantno je opisao Peter L. Berger: "(...) za modernog čovjeka stvorila se potpuno nova situacija. Možda po prvi put u povijest religijske su legitimacije svijeta igubile svoju plauzibilnost, ne samo za mnoštvo intelektualaca i drugih društvenih marginalaca nego za široke mase čitavog društva."³ Većina autora koji su tretirali *new age*-pokret unutar teorije o sekularizaciji, smatraju ga društveno irelevantnom reakcijom na napredujuću sekularizaciju. Kurt Hutten okarakterizirao je "okultnu eksploziju" kao "protestni pokret protiv sekularizma i njegove mehanicističke slike svijeta" koji ne znače njeno prevladavanje, već "samo proširenje smislenog svijeta" i utoliko za Huttena oni ne predstavljaju prave religijske pojave (Hutten, 1969:6).

B. Wilson još je oštrij u ocjeni značenja *new age*-pokreta. S priličnom ironijom govori o njihovoj "egzotičnoj novosti". Oni "koriste religije u slobodnom vremenu kao tek nešto više podesne osobne terapije" i ne predstavljaju istinske religijske pojave, već "visokoprivatiziranu sklonost što reducira religiju na značenje oznake, poezije ili kokica". Njihovu pojavu Wilson reducira ne jeftini i kratkotrajni modni trend koji zbog svoje trivijalnosti ne predstavlja alternativnu kulturu, već samo "prolaznu i površnu gestu izazova" svjetovnom društvu. "Njihovi članovi", piše Wilson, "žive u vlastitom malom, izoliranom svijetu" te su potpuno irelevantni za društvo i ne predstavljaju veću opasnost trajnom i nezaustavljivom procesu sekularizacije.

NEW AGE S ASPEKTA TEORIJE O MODERNIZMU

Mnogi teoretičari tumače pojavu nekih proroka kao reakciju na zapretanu dimenziju smisla u epohi moderne i izraz neraspoloženja prema "duhu moderniteta". Najpoznatiji kritičar modernizma, D. Bell, prihvaća tezu da u

1

Vidi šire: Glassner, E. Peter (1977), *The Sociology of Secularisation*, London: Routledge and Kegan Paul.

2

Vidi šire: Guizzardi, Gustavo (1977) "Sekularizacija i eklezijastična ideologija: Radna hipoteza", *Revija za sociologiju*, 7: 84-108.

3

Citirano prema Kuenzlen, Gottfried (1987: 192) "Das Unbehagen an der Moderne: Der kulturelle und gesellschaftliche Hintergrund der New Age-Bewegung in: *Die Rückkehr der Zauberer*, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag.

posljednja dva stoljeća dominira "trend nevjerovanja", ali odriče mogućnost da su korijeni sekularizacije, racionalizacije i *Entzauberung*-a zajednički. Izvori racionalizacije su tehno-ekonomski, izvori sekularizacije su primarno politički, a izvore *Entzauberung*-a pronalazi Bell u području kulture. Prema Bellovu poimanju, kulturu čine modaliteti odgovora razumnih ljudi na bitna pitanja egzistencije: smrt, osebnost, ljubav i dr. Religija je niz koherentnih odgovora na bitna egzistencijalna pitanja. Svi pokušaji alternativa religijskim odgovorima, kao što su esteticizam, političke eshatologije, egzistencijalizam, civilne religije rezultirale su "nizom razočarenja". Za Bella, nove religijske struje predstavljaju religiju u onoj mjeri u kojoj i svaka simbolizacija koja se odnosi na posljednje pitanje (Bell, 1977).

New age-pokret jest reakcija na sekulariziranu i "raščaranu" sliku svijeta, ali je u još većoj mjeri reakcija na krizu smisla i indikator "životnoopasnog gubitka nade". Moderna je iscrpila tradicionalne načine legitimiranja smisla. Pitanja koja je "profani modernitet" smatrao nepoželjnim i zastarjelim ponovno su aktualna, tim više što se "profana kultura" kompromitirala i pokazala nemoćnom u razrješenju temeljnih pitanja života. Modernitet je, prema P. Bergeru, postavio pred čovjeka pet dilema: dilemu apstraktnosti (megastrukture slabe prisne zajednice), dilemu oko budućnosti (budućnost je u središtu), dilemu emancipacije (privlačnost emancipacije ali i užas od kaosa), dilemu individualizacije (povećana potreba za pripadanjem onemogućena) i dilemu sekularizacije (sekularizacija vodi obesmišljavanju života). "(...) svijet je izgubio svoje spektralne boje, on je postao siv i prazan, jer "Bog je umro", ali čovjeku umornom od sekularizma i nihilizma civilizacije nije zgasla potreba za smislom i osjećanje misterija.

Poznati sociolog R. Bellah tumači pojavu novih religijskih pokreta kao reakciju na "krizu smisla" i ponudu alternativne budućnosti američkom društvu. "Vanjskom svijetu oni suprotstavljaju unutarnji doživljaj, eksploataciju prirode, harmoniju s prirodom, impersonalnoj organizaciji, intenzivan odnos s guruom."⁴ M. Eliade tumači pojavu okultnih struja kao izraz potrebe za "personalnom inicijacijom pojedinačnog – kao put iz kaosa i besmisla modernog života".

Da li teoremi o modernizaciji pružaju dovoljnu polaznu osnovu za objašnjenje i razumijevanje *new age*-sindroma?

Problematizira li se sam pojam moderne, odgovor na postavljeno pitanje mora biti niječan. R. Spaemann u članku "Moderna ili postmoderna" polazi od kritike pojma "moderno". "Pojam 'moderno' po sebi je relativni i stari i predikat", piše Spaemann.

4

Citirano prema Haralambos, Michael (1989), *Uvod u sociologiju*, Zagreb, Globus.

Temeljem istraživanja koje je u suradnji s Charlesom Glockom proveo u području San Francisca, Bellah korijene novih religijskih pokreta pronalazi u temeljnim obilježjima američke kulture, kao što su natjecateljski duh i individualni uspjeh pod svaku cijenu. Prema Bellahovu mišljenju, novi pokreti 70-ih godina predstavljaju utopijsku alternativu društvu ogrezlom u potrazi za bogatstvom i moći. Bellah drži mogućim da će samo "provođenje utopijske vizije u djelo" dati smisao ljudskom življenju u 21. stoljeću.

"Dok se npr. renesansa razumijevala kao ponovno rođenje klasične antike, za modernu je naprotiv bitno samo to da je moderna." Ona se u biti određuje u suprotnosti spram čitave dosadašnje povijesti. Ona je otvoreni, nedovršeni projekt, čije bi okončanje i razrješenje novom epohom bilo istoznačno njenoj propasti. "Nešto može prestati biti moderno, a da ne bude dezavuirano u svom samorazumijevanju. Ono bi moglo poprimiti novi identitet kao baština i sjećanje. Ali kako, ako se jedna epoha definira modernitetom, prevladavanjem, emancipacijom? Može li se prevladavanje takve epohe označiti drugačije nego njezino dezavuiranje?" (Spaemann, 1986:20). To bi bilo moguće, drži Spaemann, samo pod dvjema pretpostavkama: prvo, da modernu karakteriziraju određene sadržajne stečevine definitivne vrijednosti, koje zaslužuju biti očuvane, i drugo, da se unutar "kraja moderne" ne razumijeva napuštanje njezinih pozitivnih stečevina. "Prevladavanje moderna moglo bi se", predlaže Spaemann, "navijestiti prije u nespektakularnoj, gotovo nezamjetljivoj promjeni stava prema modernoj, bez nakane da se ona prevlada ili jednostavno napuste njene tekovine." Pojavu svijesti kojom se misli pojam moderniteta karakterizira – prema Spaemannu – sedam obilježja: 1. razumijevanje slobode kao emancipacije, 2. mit o nužnom i beskonačnom napretku, 3. progresivno ovladavanje prirodom, 4. objektivizam, 5. homogenizacija iskustva, 6. hipotetiziranje, 7. naturalistički univerzalizam.

Spaemann ukazuje na to da je moderna razorila svoje pretpostavke ukorijenjene još u starijim epohama. Sporni su i upitni postali temeljni elementi moderne. Kriza moderne nedvojbeno je dala početni impuls za pojavu *new age*-pokreta, ali se povijest "novog doba" ne može razumjeti samo iz teorema o modernizaciji i krizi moderne. "Sekularno društvo odreklo se doduše stare vjere, ali time ne i vjere." Moderni racionalizirani svijet nije u cijelosti "raščaran".

NEW AGE-POKRET UNUTAR WEBEROVOG KONCEPTA KARIZME

"Karizma je velika revolucionarna moć u epohama vezanim uz tradiciju. Za razliku od isto tako revolucionarne moći "ratio", ... karizma može biti jedna izmjena iznutra, rođena iz očaja ili oduševljenja, ona može značiti izmjenu središnjih uvjerenja i smjera činjenja uz potpuno novu orijentaciju svih stavova prema pojedinačnim oblicima života i prema svijetu uopće" (Weber, 1972:142, prijevod autora). Usporede li se ove Weberove misli s programatskim tekstovima novih proroka postmoderne, moguće je naći argumente koji bi potkrijepili tezu o *new age*-pokretima kao karizmatičkim pokretima.

Svi mislitelji *new agea* dijagnosticiraju sadašnje stanje kao krizu i "zonu sumraka" u kojoj se čovječanstvo našlo ponajprije stoga što su ideje, vrijednosti i orijentacije oblikovane pod dominantnim utjecajem racionalističke i objektivističke kartezijansko-njutnovske paradigme doživjele slom. *New age* nudi izlaz iz krize zahtijevajući "potpunu promjenu središnjih stavova i smjera djelovanja". Fritjof Capra najavljuje u samom naslovu svoje knjige da je na djelu

"vrijeme preokreta". Potrebna je, kaže Capra, "temeljna promjena naših mišljenja, gledanja i vrijednosti". Zahtijeva se izmjena paradigme u Kuhnovu smislu riječi, dakle izmjena "čitave konstelacije uvjerenja, vrijednosti, tehnika koje dijele članovi jedne zajednice".

Pretpostavka uspješne izmjene jest izmjena našeg duha, potrebna je revolucija svijesti. Peter Russell u svojoj knjizi *Buđenje planete* ističe potrebu "promjene u načinima samoodnošenja (...) promjene u svijesti". I mnogi drugi *new age*-autori ističu potrebu "buđenja osjećaja sebe", duhovne obnove, weberovskim riječima – "izmjene iznutra".

Krajnji cilj spiritualnog razvoja je izmjena "Svijeta uopće", zaokret k "novom dobu". Većina *new age*-protagonista doživljava sebe kao izabranu duhovnu elitu, spiritualnu avangardu čovječanstva. Peter Russell piše: "Takav je pomak sada postao razvojni imperativ...svatko kome je cilj samoostvarenje pomaže da se svijet u bitnome promijeni. Ti ljudi su možda danas jedini istinski revolucionari" (Russell, 1989:143). Tome se mogu dodati i neka strukturalna obilježja *new age*-pokreta koja upućuju na srodnost *new age*-pokreta s karizmatičkim pokretima u Weberovu smislu riječi. Riječ je o njihovoj bitno antiinstitucionalnoj, difuznoj i "labavoj" naravi. Pritom ipak ne treba previdjeti da *new age*-pokreti nastupaju sa zahtjevom za sveobuhvatnim "mrežanjem". Feministički pokreti, ekološki i antiratni pokret šezdesetih i sedamdesetih godina počeli su kao mreže. Taj novi model mrežastih struktura razvio se iz spontanog okupljanja istomišljenika. Krutoj piramidalnoj strukturi organiziranja i rukovođenja oni su suprotstavili mrežaste strukture koje donose horizontalno strujanje moći, što ima značajne posljedice za pojedinca. Svaki pojedinac nalazi se u središtu mreže. Nove mreže, drži Marilyn Ferguson, predstavljaju spontani ekvivalent negdašnjim problemima, jer zadovoljavaju potrebu za pripadanjem. "Mreže su prikladna sociologija – ljudski ekvivalent prikladnoj tehnologiji – koja oblikuje komuniciranje i interakcije primjerene energijom siromašnih i informacijama bogatih osamdesetih godina i daljnjoj budućnosti", izvješćuje časopis *New Age*.

U kojoj mjeri *new age*-pokret iz protesta protiv "starog" svijeta uistinu prerasta u njegovo prevladavanje? Nàdaje li se *new age*-pokret kao "velika revolucionarna sila" i nositelj "svakolike orijentacije djelovanja"? Odgovor mora biti niječan. S jedne strane, *new age* je indikator duhovnokulturne krize, ali pokušavajući je prevladati sredstvima koja pripadaju "starom" svijetu, on s druge strane ostaje vezan uz taj svijet i ne nudi spasonosni izlaz iz krize. Temeljne značajke *new agea*, kao što su vjera u kozmički nezaustavljivi proces evolucije, sve veću integraciju čovjeka i kozmosa, uklapaju se, neovisno o različitim sadržajima, u vjeru u napredak, što je temeljna značajka moderne. Evolucija se poima kao objektivni proces utemeljen u "samoorganizirajućoj dinamici kozmosa". Vjera u evoluciju povezana je s vjerom u moć čovjeka da transformacijom svijesti izmijeni sebe i svijet. Vjera u uzvišenost čovjeka stara je vjera, izražena novijom terminologijom. Put k novom čovjeku i novom dobu pokazuje suvremena znanost – subatomska fizika, transpersonalna psihologija – poučavajući novoj sintezi. Sekularna vjera u moć znanosti ne samo što doživljava svoj nastavak u *new age*-misli, već kulminira tezom da znanost sama vodi u religijsku dimenziju.

Traganje za spiritualnim iskustvom postaje potraga za laganim i brzim ovladavanjem raznovrsnim tehnologijama, kao što su programi transcendentalne meditacije i razni drugi tečajevi širenja svijesti. *New age* ne predstavlja transcendenciju postojećeg svijeta, već pokušaj pomoći čovjeku kako bi se u tom svijetu bolje osjećao. U tom smislu *new age* nije "karizmatički" pokret u Weberovu smislu riječi.

SOCIO-KULTURNI OKVIR ZA PROUČAVANJE NEW AGEA

Izrastao kao izraz neraspoloženja prema duhu moderniteta, ovaj pokret nastoji ublažiti negativne posljedice proizašle iz krize duha moderniteta, koje post-moderno društvo ne samo što nije razriješilo već je upravo svojim nastojanjem da ih prevlada proizvelo nove. Za objašnjenje postanka pojave *new agea* nužno je rasvijetliti međudnos moderne i postmoderne.

Promjene u sadržaju vjere – preduvjet za pojavu new agea

Povijest moderne nije samo povijest opadanja važnosti religije nego i povijest intronizacije svjetovnih moći vjerovanja, kao što su znanost, političko-revolucionarne ideologije i sl. Nudeći svojim sljedbenicima okvir orijentacije i obećanje spasa, svjetovne moći vjerovanja pokazale su se kao "niz razočaranja". Pojava *new age*-pokreta može se razumjeti ne samo kao izraz neraspoloženja prema epohi moderne općenito već kao reakcija na upravo takav "niz razočaranja". Inspiriran Weberovim analizama duhovnih pokretačkih sila moderne, G. Kuenzlen formulira svoju temeljnu tezu na sljedeći način: "(...) povijest moderne nije samo povijest opadanja religije, nego svjetovna, na ovostranost usmjerena povijest vjere", "(...) to je povijest unutarsvjetskog obećanja spasa" (Kuenzlen, 1989:69). Teorijsko uporište za svoju postavku autor pronalazi u Weberovoj misli: "Karizmatičko prosvjetiteljstvo 'uma' (koje svoj karakterističan izraz nalazi u Robespierrovoj apoteozu) posljednji je oblik koji uopće može preuzeti karizma na svom sudbonosnom putu" (Weber, 1972:726). Kuenzlen ističe značaj Weberova izriječja za razumijevanje moderne, jer je njime Weber "ukazao na jedan od odlučujućih poticaja svjetovne moderne, koji je utemeljio njenu samoizvjesnost i odredio njezin razvoj, a to je 'svjetovna vjera u moć autonomnog uma'". Moderna ima svoju vlastitu povijest vjere. Kako je pojava *new age*-pokreta ne samo izraz neraspoloženja prema modernoj, nego i indikator razočaranja svjetovnim moćima vjere, kriza moderne pokazala se i kao kriza svjetovnih moći vjerovanja koji su odredili modernu. Stoga se geneza *new age*-pokreta ne može razumjeti bez sadržaja vjerovanja koji su bili određujući za modernu.

Sadržaji vjere moderne

Koji su sadržaji tijekom moderne bili određujući? U prvom redu modernitetu je svojstveno specifično razumijevanje pojma napretka. Nije misao o napretku specifično nova, već misao o nužnosti i beskonačnosti napretka. "Ako je

'napredak' ranije bio urastao u kozmičko kretanje ili čak teološki ukotvljen u vjersko-povijesni kontekst rođenja, inkarnacije i povratka Krista, to sada napredak postaje imanentnim svjetsko-povijesnim zbivanjem" (Kuenzlen, 1989:70).

Kršćansku eshatološku povijest spasenja zamijenile su svjetovne eshatologije obećanjem sveopće sreće i unutarsvjetskog ovostranog spasa. Čista profana povijest postaje mjestom iščekivanja zemaljskog raja. Ona postaje "sekularnom povijesti spasenja". Konstitutivni pojmovi tako pojmljenog napretka jesu: budućnost kao koncepcija vremena i progres kao socijalna paradigma.

Učenje o progresu, koje je svoj trijumfalni pohod započelo najavom obračuna sa svim predrasudama i idolima koji čovjeku zaprečuju put do istine, i samo postaje novom idolatrijom. Učenje o progresu pretvara se u "religiju progresa" jer pretpostavlja razrješenje svih proturječnosti u budućnosti, ostvarenje vizije skladnog i pravednog društva. Sadašnjost se žrtvuje za "nešto što će biti", za buduća sretna pokoljenja. Stoga je "religija progresa" "(...) nemilosrdna prema sadašnjosti i prošlosti i u sebi spaja neograničeni optimizam u odnosu na budućnost s neograničenim pesimizmom prema prošlosti", kako primjećuje Berdjajev. "Poklonici progresa" klanjaju se samo "lošem beskraju progresa" jer "nada koja gubi skorašnjost postaje otuđenom". Budućnost kao izvor uznemirenja nastojala se ukloniti teleologijskom konstrukcijom povijesti. Povijest se poima kao "napredovanje u svijest o slobodi", kao umom vođeno ljudsko djelovanje. Pojam napretka se univerzalizira te iz "povijesti napretka nastaje napredak povijesti".

Napredak postaje vodećim agensom povijesti, osamostaljuje se, a promjenom pojma "napredak" u kolektivni singular, mijenja se i razumijevanje povijesti. Ona sada postaje "povijest napredaka principijelno otvorena prema naprijed, urasla u linearni horizont budućnosti" (Kuenzlen, 1989:70-79).

Ideja progresa kao konstitutivni pojam ideje napretka pretpostavlja cilj jedinstvenog zakonomjernog povijesnog kretanja – mesijansko rješenje povijesti. Kršćansku misao o spasenju, otkupljenju i izbavljenju zamijenila je nova vjera u kolektivno uskrsnuće čovječanstva pomoću ljudskog djelovanja, vjera u povijesno ozbiljenje "vizije pravednog i skladnog društva na kraju dana". "Raj na zemlji" nastupit će nakon sveopćeg sloma, nakon "velikih revolucija", misle svi "poklonici progresa". Sekularno-teologijska ovostrana dimenzija povijesti spasenja obilježila je moderno razumijevanje revolucije i podarila riječi "revolucija" značenje specifično za modernitet, po kojemu se ona razlikuje od svih revolta, ustanaka i pučeva što su prethodili". U ovom odlomku Kuenzlen ukazuje na eshatologijski karakter revolucije, što posebice dolazi do izražaja kroz "intenzivno vjerovanje da je potpuno otkupljenje čovjeka moguće". Religija revolucije počiva na ideji apsolutno novog početka.

"Utopija zamjenjuje Boga budućnošću. Ona tada poistovjećuje budućnost s moralom, jedina je vrijednost ono što služi toj budućnosti. Otuda je ona gotovo oduvijek bila prisilna i autoritativna. Zlatno doba, odloženo za kraj povijesti i usklađeno s dešavanjem apokalipse, tako opravdava sve." (Camus, 1976:202)

Glavni instrument tako pojmljenog napretka – autonomni um, novovjeka znanost i tehnika – postaju novi principi legitimiranja poretka, nasljednici religije, nove moći vjerovanja.

Teza o nužnom i nezaustavljivom napretku pronalazi svoje utemeljenje u paradigmi novovjeka znanosti. Ona postaje, praćena euforičnim povjerenjem u moć uma, glavnim instrumentom izbjavljenja i spasenja čovjeka. Ovom "novom božanstvu" nije cilj samo proširenje spoznaja na područje znanosti već, povezujući se s političkim mesijanizmom, najavljuje i obećava razotkrivanje cjelokupnog svjetskog poretka.

Paradigma novovjeka kartezijansko-njutnovske znanosti postaje dominantnom na svim područjima života. "Čovjek se okreće novoj ljubavi – egocentrizmu svog uma pod krinkom materijalističke objektivnosti." Prenošenje prirodnoznanstvenih metoda spoznaje na cjelokupni život dovodi do apsolutizacije jedne reducirane forme mišljenja. Prednovovjekovna spoznaja nastojala je razumjeti prirodu, novovjeka ima jedan cilj – ovladati prirodom. Ona "reducira prirodno na status mogućeg sredstva za ljudske svrhe" služeći se nemilice tehnologijom kao "univerzalnom religijom" za postizanje svega željenog. Pozitivizam postaje novim oblikom čovjekova samoobožavanja. Kršćanski univerzalizam zamijenjen je naturalističkim univerzalizmom, iskustvo je reducirano na kontrolirani eksperiment, osobni identitet se rastvara u hipotetičko-funkcionalističkoj strukturi. Iskustvo svijeta kao ograničene, predvidljive i spoznatljive cjeline "rezultat je smionog čovjekovog pothvata koji se zove 'spoznavanje bez ljubavi'".

Nemoć sekularnih moći vjerovanja

"Današnjem čovječanstvu prijete smrtno opasnosti, koje je on sam stvorio i koje više ne može kontrolirati. Suvremeni svijet je danas razdvojen poput neurotične ličnosti, a 'željezna zavjesa', postaje simbolička granica ove razdvojenosti... S druge strane 'željezne zavjese' zapadnom čovjeku ceri se u lice i pokazuje mu zube odraz njegove vlastite okrutne sjene..."(C. G. Jung). 'Željezna zavjesa' o kojoj piše Jung više ne postoji, pada i njen simbol – Berlinski zid. No, to još uvijek ne znači i potpuni raspad totalitarnog duha i velikoinkvizitorskih načela. Čovječanstvu još prijete "okrutne sjene", zaostale posljedice tzv. "velikih revolucija". Jakobinci, oduševljeni pristalice francuske revolucije "odgojeni kao prosvjetitelji, u svemu su se naslanjali na razum. Sloboda, jednakost i bratstvo za njih su bile toliko očite vrijednosti, da ih u stvari i nije trebalo braniti. Bilo ih je potrebno samo proglasiti, jednom zauvijek i tada, kako su smatrali, nitko neće biti toliko primitivan i lud da bi se suprotstavio ovim, za sve privlačnim ciljevima", zapisao je sovjetski novinar V. V. Seljunin povodom dvjestote godišnjice francuske revolucije. Umjesto trijumfa razuma, povijest bilježi trijumf anti-Logosa, umjesto "raja na zemlji", totalitarni sustavi stvaraju Gulag, svibanj 68... "Ljudi traže slobodu dok još nemaju moći. Kad zadobiju moć, onda teže za nadmoćnošću, ako ne dođu do nje, onda traže 'pravdu', što će reći jednakost moći" (Nietzsche). Na giljotini terora, na tisućama žrtava gradile su se utopije o naraštaju vječno sretnih ljudi. Revolucijski moral uništio je čovjeka kako bi "spasio" čovječanstvo. Umjesto "carstva slobode" totalitarni sustav postaje

demiurg "Kozmosa-Zatvora" u kojem "čovjek može biti samo jedan od instrumenata u orkestru kojim dirigira božica Povijest". Temeljni stav "um vlada svijetom" doveden je u pitanje, kao i mogućnost postojanja pravocrnog razvoja povijesti. Političke eshatologije, posebice marksističke provenijencije, izgubile su svaku privlačnu snagu. Još jednom se potvrđuje pravilo da svjetovno mora propasti kad se želi nametnuti kao ekvivalent religiji, posebice kada "svoju prolaznu eshatologiju pokušava prikazati kao znanstveno postignuće, što religijska učenja nikada ne čine."

Vjera u nužni i nezaustavljivi napredak temeljila se na sveopćoj instrumentalizaciji i bitno neteleološkijskom karakteru novovjeke znanosti. Znanost kao sredstvo legitimiranja poretka gubi svoju moć, jer ne samo što nije pridonijela razrješenju povijesti već je uzrokovala niz posljedica koje su raskorak između optimističkih načela moderne i zbilje učinile još većim. Kultura koja se ponosila time da je znanstvena, suočila se s neodgovornim posljedicama ljudskog djelovanja, ekološkim i atomskim katastrofama, rastućom nesigurnošću i zatamnjanim horizontom budućnosti.

Vjera da je svijet uman propala je "zbog prenaprezanja uma, zbog njegova znanstvenog stezanja i pribijanja na metodološki križ." Dominacija fragmentarne znanstvene slike dovela je do gubitka globalne perspektive, do "izrazite nepodudarnosti između razvoja intelektualnih moći, znanstvenog znanja i tehnološkijskih vještina, s jedne, te mudrosti, duhovnosti i etike, s druge strane. Nastao je nepomirljiv jaz između fizike i metafizike. Iz ontološkijske pukotine zjapi glad za smislom. Uzmak smisla i *Realitätsverlust* akceptirali su još filozofi od Leibniza, Kanta, Hegela do Heideggera i Wittgensteina. Bezavičajnost čovjeka i oholost instrumentalnog uma postaju predmetom filozofijske i sociološkijske kulturne kritike.

Antropologija, psihologija, sociologija preuzimaju ulogu pružanja orijentacije i smisla. Ali "realna povijest je u bitnom ostala određena sekularnim moćima vjerovanja". Tek danas, zahvaljujući posebice porastu ekološkijske svijesti probuđene prijetnjom opće ekološke katastrofe, dovedena je u pitanje mogućnost realizacije projekta moderne. Nastaje jedan osjećaj života koje je pregnantno opisao R. Spaemann: "...Cijena napretka po prvi put postaje sama sumjerljiva naturalističkijskim parametrima napretka. Proširenje ljudske vladavine nad prirodom dovelo nas je do granica, za koje se mora priznati da su definitivne. Pojačava se dojam da smo mi glede materijalnog bogatstva svijeta već davno počeli živjeti od kapitala umjesto kamata. Taj osjećaj pokidao je tradicionalnu povezanost misli o napretku s nečim kao što je nada..." (Spaemann, 1986:31).

Svijest o iščeznuću i slomu sekularnih moći vjerovanja na taj način izlazi iz uskih okvira kulturne kritike i postaje dio svakidašnjeg iskustva. Upravo u odnosu na tako oblikovan socio-kulturni kontekst moguće je razumjeti pojavu *new age*-pokreta.

Uzmak modernizma

Optimističko raspoloženje moderne sedamdesetih godina doživljava uzmak i zamjenjuje ga osjećaj sveprisutne krize. Na društveno-kulturnom planu ova kriza očitovala se kao kriza neokapitalističkog optimizma, kao kriza političkih eshatologija i kriza vrijednosti i smisla kulture koju je obilježavala Nova ljevica i duh moderniteta. Temeljni sadržaji modernizma – napredak, racionalnost, laicizam, ideologije i revolucije – pokazali su se ispraznima u svojim sadržajima i obećanjima. U prostorima Crkve i teologije zgasnula se koncilaska "radost i nada". Crkva, inficirana svjetovnošću, možda "ne iz naopakih pobuda nego iz čistih religijskih uvjerenja da su putovi političkog angažmana najbliži evandeoskim porukama", propustila je biti strpljiva u svom služenju i otvorila put instrumentalizaciji religije.

Niti svjetovna Crkva, niti religiozna politika nisu ljude uspjele učiniti sretnijima, život smislenijim, a budućnost izvjesnijom. Vjerovanje da će znanstveni progres učiniti svaku ideologiju suvišnom, bilo je preuranjeno.

Sakralizacija društva izobilja i svjetovni potrošački konzumizam, slavljen poput novog božanstva, nisu uspjeli ukloniti čovjekovu žeđ za smislom. Na individualnom planu kriza se očitovala kao kriza konzumističke, politične i crkvene religioznosti. Sama svjetovnost izrodila je potrebu za autentičnim religijskim oblicima. Otkriva se privlačnost nekršćanskih oblika religije, a za taj interes nije nimalo nedužno svjetovno kršćanstvo. Potrošačko i politizirano, ono je propustilo biti "izvorno religiozno".

Razočaran ideologijama, čovjek se okreće sebi kako bi u prostoru individualnog našao smiraj za svoje sakralne nemire. On traga za nesvjetovnom, nepolitičnom i necrkvenom religioznošću i oblicima religije koji se nisu kompromitirali u svojim nagodbama sa svijetom. Čovjeku više nije u središtu budućnost i promjena političkog poretka, već osobna sreća i samopromjena. Ono što je bio društveni angažman šezdesetih, sedamdesetih postaje nastojanje za alternativnim načinima života – budi se ekolojska svijest, dominira nekonvencionalnost, traga se za "novom sakralnošću".

New age – zametak ideologije postmoderne

Prijelaz iz krize moderne u eru postmoderne označuje Jakov Jukić kao prijelaz iz autoritarnog na hedonistički i permissivni kapitalizam, kao prijelaz iz ograničenog na potpuni individualizam. U daljnjem tijeku postmoderne osobno ne samo što dominira nad društvenim nego se hipostazira i uzdiže na razinu sakralnog. Intenzivna zaokupljenost sobom, traganje za identitetom, potreba za uporišnom točkom u dnevnom življenu, želja za potvrđivanjem na poslu koji će biti nešto više od načina stjecanja novca i sredstva osobnog promaknuća, potreba za oblicima grupne i osobne terapije oslikavaju narcističku narav postmodernih potreba. Kako podnijeti neiživljenu i nedoživljenu čuvstvenost, nemogućnost zbiljske komunikacije, imperativne perfekcije, kako podnijeti luksuz? Kako podnijeti dezorijentaciju i konfuziju nastalu iz rastakanja ideologija u mentalitete: liberalne ideologije u potrošački, građanske ideologije u politički

i pozitivističke ideologije u tehnicistički mentalitet? Posesivni individualizam, oslobođen sada svake ideološkičnosti i utopičnosti, transformirao se u narcizam, a ovaj je nužno vodio u provaliju besmisla, praznine i tuposti, u "narcistički nihilizam". "Duboko izdubena praznina u čovjeku očekuje da bude bar nečim uspunjena... Na pomolu je bila nova ideologija – *new age*. *New age* nudi se kao put izlaska iz povijesnih i kulturnih partikulariteta, kao pokušaj uspostave cjelovitog čovjeka. *New age* nada se kao izraz nastojanja da se ublaži redukcija čovjeka na "društveno biće", ali i njegovo uniženje do praznog Narcisa. Stoga umjesto revolucije, *new age* zahtijeva transformaciju svijesti do razine koja će omogućiti kvantni skok u novo doba i "tihu zavjeru" koja će izazvati *establishment* iznutra. Vjerovanje *new agea* u moć svijesti nad realitetom, u zemlju kao "inteligentni organizam", u jedinstvo svih stvari koje treba realizirati, izraz su težnji *new agea* da poveže u jedan svjetonazor "raspršene ideje postmoderne" i udahne im smisao i pronađe opravdanje.

"Materijalistička i psihička, pornografska i suzdrživačka, stara i nova, potrošačka i ekološkička", postmoderna kultura čini okvir unutar kojega i čovjekovo traganje za sakralnim iskazuje sve značajke lutanja i dezorijentacije, pa se "često bez ikakve zadržske i kulturološkog obzira miješaju...poruke evanđelja i Kurana, ideje zena i budizma, učenje alkemičara i vještine yoge." Religija *new agea* je izrazito eklektička i sinkretička. Tipični *new age*-festival kulture, znanosti i religija zatvara se "planetarnom ceremonijom duge", važnim simbolom *new agea*, u kojoj se "slično kristalu... prizmatski zrcale svi putevi i sile i lome u slobodnoj raznolikosti". Predstavnici različitih tradicija okupljaju se oko plamena velike svijeće na kojemu svatko pali svoju svijeću. *New age*-svjetonazor pretpostavlja spremnost da se transcendiraju vlastita religijska i grupna pripadnost u pravcu holističkog svjetnozora i promiče neki novi ekumenizam. To je na izvjestan način i pokušaj "revanša" onim pojavama na religijskoj sceni početkom 80-ih koje bi se uopćeno mogle okarakterizirati kao "osuvremenjeni konzervativizam".

LITERATURA

Bell, Daniel (1977), "The Return of the Sacred? The Argument of the Future of Religion", *The British Journal of Sociology*, 28: 419-449.

Bellah, N. R. (1964), "Sociology of Religion", *Int. Enc. Soc. Sci.*, vol. 13.

Čimić, Esad (1991), *Metodološki doseg istraživanja unutar sociologije religije u Hrvatskoj*, Zagreb, IDIS.

Cerruti, Ferio (1987), "Rana kritička teorija i kriza moderne", *Filozofska istraživanja*, 7: 581-587.

Eliade, Mircea (1981), *Okultizam, magija i pomodne kulture*, Zagreb, GZH.

Ferguson, Marilyn (1982), *Die sanfte Verschwörung* Basel, Spinx Verlag.

Glassner, Peter (1977), *The Sociology of Secularisation*, London.

Guizzard, Gustavo (1977), "Sekularizacija i eklezijastična ideologija: Radna hipoteza", *Revija za sociologiju*, 7: 89-108.

Hutten, Kurt (1969), *Die Herausforderung der Theologie durch die Okkultbewegungen*, (Impulse Nr. 4 der EZW), Stuttgart.

Jukić, Jakov (1991), *Budućnost religije*, Split, Matica Hrvatska.

Kunezlen, Gottfried (1989), "Sekularna povijest religije moderne", *Filozofska istraživanja*, 9: 67-87.

Sathya, Sai Baba (1992), *Avatar Učitelj svijeta*, Zagreb, Sathya Sai Društvo Hrvatske.

Spaemann, Robert (1986), "Ende der Modernität?" in: P. Koslowski / R. Spaemann / R. Low (Hg.) *Moderne oder Postmoderne?*, Weinheim.

Russell, Peter (1989), *Buđenje planeta*, Zagreb, Globus.

Weber, Max (1972), *Wirtschaft und Gesellschaft*, Tübingen, Studienaufgabe ed. J. Wincklemann.

Wilson, Bryan (1976), *Contemporary Transformations of Religion*, Oxford, University Press.

DIFFICULTIES OF SOCIO-RELIGIOUS APPROACH TO NEW AGE

Iris Tićac

Rijeka

The phenomenon of new age represents the challenge for the sociology of religion because it makes insufficient the theories which operated with the thesis about the secularization and those which operated with the theorems about the modernization. They are inefficient (the secularization theory) or insufficient (the modernization theory) because they are incapable to give a relevant judgment of the new age movement. The first is inefficient because it simply rejects new age saying that it is a fashionable trend, and the second is insufficient because it is based on doubtful theorems about the spirit of modernity. In the atmosphere of Weberian concept of charisma, the new age-idea understands itself as an "inside modification", a "new paradigm". But the contents of the new age-idea can be understood more easily as the continuation of the old in the new form. The important characteristics of the new age-idea: faith in the cosmic consciousness, "I" transformation, holistic attitude, faith in evolution and in "new man" are the expression of indisposition towards the spirit of modernity and they hope they will be able to represent a way out from the crisis and an attempt to integrate the dispersed ideas of post-modernism into an entirety.

SCHWIERIGKEITEN SOZIOLOGISCH-RELIGIÖSEN AUSEINANDERSETZUNG MIT DER NEW AGE-BEWEGUNG

Iris Tićac

Rijeka

Die Erscheinung der New Age-Bewegung stellt eine Herausforderung für die Religionssoziologie dar, weil sie sowohl jene Theorien, die mit der These über Säkularisierung, als auch diejenigen, die mit der These über Modernisierung operieren, ungenügend macht. Diese Theorien sind unmächtig (Säkularisierungstheorie) oder ungenügend (Modernisierungstheorie), um eine richtige Bewertung der New Age-Bewegung zu leisten. Die erste, weil sie das New Age einfach als Mode trätiert. Die zweite, weil sie sich auf die fragwürdigen Theoremen über das Geist der Modernität gründet. Im Lichte des Weberschen Charisma-Konzeptes versteht sich das New Age-Denken als "der Umkehr von Innen", "neues Paradigma". Aber die Inhalte des New Age-Denkens lassen sich vielfach als die Fortsetzung des Alten im neuen Gewand verstehen. Die wesentlichen Merkmale der New Age-Bewegung: die Glaube an das kosmische Bewußtsein, die Transformation des Ich, die holistische Weltsicht, die Glaube an die Evolution und den "Neuen Menschen" lassen sich besser als das Unbehagen an der Moderne verstehen, und sie erweisen sich als ein Weg aus der Kreise und ein Versuch, alle zersplitternden Ideen der Postmoderne zu einer Einheit zu verbinden.